

Η Εφαρμογή των Προτάσεων της Έκθεσης Επιτροπής Πισσαρίδη στο Πεδίο της Δημοσιονομικής Ισορροπίας:

Στο 50% Διαμορφώνεται το Ποσοστό Πλήρους Εφαρμογής,
ενώ στο 38% το Ποσοστό Μερικής Εφαρμογής

Βασικά Συμπεράσματα:

Από τις 8 προτάσεις πολιτικής που περιλαμβάνει η Έκθεση της Επιτροπής Πισσαρίδη στο πεδίο της Δημοσιονομικής Ισορροπίας, βάσει των πιο πρόσφατων δεδομένων του Παρατηρητηρίου του ΚΕΦΙΜ:

- Τέσσερις προτάσεις (50%) έχουν εφαρμοστεί πλήρως. Πιο συγκεκριμένα:
 - Η πρόταση σχετικά με τη **διατήρηση δημόσιου χρέους σε ήπια πτωτική τροχιά μέσω της επίτευξης συστηματικών πρωτογενών πλεονασμάτων (πρόταση 1)** εφαρμόζεται. Από το 2019 στο 2025 το δημόσιο χρέος έχει μειωθεί κατά 35 ποσοστιαίες μονάδες ενώ καταγράφηκαν πρωτογενή πλεονάσματα μεταξύ +3,8% (2019), και +4,7% (2024).
 - Η πρόταση σχετικά με την **εφαρμογή ενός πενταετούς Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ), το οποίο θα αναδεικνύει τις προτεραιότητες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) (πρόταση 2)** εφαρμόζεται. Το ΕΠΑ θεσπίστηκε βάσει του νόμου 4635/2019, ενώ το νέο ΕΠΑ για την περίοδο 2026–2030

προβλέπει συνολικό προϋπολογισμό 19 δισ. ευρώ.

- Η πρόταση σχετικά με την **επίτευξη μακροπρόθεσμων, ήπιων και ρεαλιστικών δημοσιονομικών πλεονασμάτων με ευέλικτη στοχοθεσία (πρόταση 3)** εφαρμόζεται. Μετά τα υψηλά ελλείμματα κατά την περίοδο της πανδημίας (–6,6% το 2020 και –4,8% το 2021), η χώρα επανήλθε σε σχεδόν ισοσκελισμένο πρωτογενές αποτέλεσμα το 2022 (–0,1%) και κατέγραψε στη συνέχεια σημαντικά πλεονάσματα, +2,0% το 2023 και +4,7% το 2024.
- Η πρόταση σχετικά με την **σταδιακή μείωση του μεριδίου της δημόσιας συνταξιοδοτικής δαπάνης και το πάγωμα των συντάξεων έως το 2022, με αναπροσαρμογή τους στη συνέχεια βάσει του πληθωρισμού ή κάποιου ανάλογου μηχανισμού (πρόταση 4)** εφαρμόζεται. Σύμφωνα με τα στοιχεία του προϋπολογισμού, η δημόσια δαπάνη για συντάξεις το 2019 ήταν 50,5%, το 2025 είναι 42% άρα έχει μειωθεί κατά 8,5 ποσοστιαίες μονάδες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, στην Ελλάδα το

ⁱ Project Manager Παρατηρητηρίου Έκθεσης Επιτροπής Πισσαρίδη

ⁱⁱ Βοηθός Ερευνητικών Προγραμμάτων ΚΕΦΙΜ

ποσοστό της συνολικής συνταξιοδοτικής δαπάνης ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2019 ήταν 15,8% και το 2023 είναι 14,01%, δηλαδή μειωμένο κατά 1,79 ποσοστιαίες μονάδες. Καθοριστικό ρόλο στη μείωση διαδραμάτισε το «πάγωμα» των συντάξεων έως το 2022 (νόμος 4475/2017) και η ενεργοποίηση από το 2023 του θεσμοθετημένου μηχανισμού αναπροσαρμογής (νόμος 4670/2020), ο οποίος συνδέει τις αυξήσεις με τον πληθωρισμό και τον ρυθμό μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Ο μηχανισμός εφαρμόζεται πλέον σταθερά και ενσωματώνεται στον Προϋπολογισμό 2026.

- Τρεις προτάσεις (38%) βρίσκονται σε στάδιο μερικής εφαρμογής. Πιο συγκεκριμένα:
 - Η πρόταση σχετικά με την **ανακατανομή των αμοιβών των δημοσίων υπαλλήλων και τη μερική αποσυμπίεση του ενιαίου μισθολογίου, συνδέοντας τις αμοιβές με δεξιότητες και περιγράμματα θέσεων (πρόταση 5)** εφαρμόζεται μερικώς. Την περίοδο 2023–2026 υλοποιήθηκαν σημαντικές παρεμβάσεις, όπως αυξήσεις στους βασικούς μισθούς, ενίσχυση της οικογενειακής παροχής, αναπροσαρμογές ειδικών μισθολογίων και θεσμοθέτηση μηχανισμού ετήσιας αύξησης από το 2025. Από το 2025 εφαρμόζεται επίσης σύστημα κινήτρων και ανταμοιβής, ενώ για τον Απρίλιο 2026 προβλέπεται οριζόντια αύξηση όλων των μισθών. Παρά τις παρεμβάσεις αυτές, ο συνολικός επανασχεδιασμός του μισθολογίου δεν έχει ολοκληρωθεί, καθώς δεν υπάρχει πλήρως θεσμοθετημένο σύστημα σύνδεσης αμοιβών με περιγράμματα θέσεων, επίπεδα εξειδίκευσης και δεξιότητες, ούτε στρατηγική αξιοποίηση των συνταξιοδοτήσεων για ανακατανομή πόρων.
 - Η πρόταση σχετικά με την **ενίσχυση των δαπανών του συστήματος υγείας, αλλά και των δομών προσχολικής εκπαίδευσης και μετασχολικής κατάρτισης (πρόταση 6)** εφαρμόζεται μερικώς. Η δημόσια χρηματοδότηση της υγείας στην Ελλάδα αυξήθηκε από 8,15% το 2019, σε 9,38% το 2020, έπεσε σε 9,16% το 2021, σε 9,12% το 2022 σε 9,6% του ΑΕΠ το 2023. Παρά τη βελτίωση αυτή, η χώρα εξακολουθεί να υπολείπεται του μέσου όρου

της Ευρωζώνης, όπου η δημόσια δαπάνη υγείας ανήλθε στο 10% το 2023. Στον τομέα της εκπαίδευσης, η προσχολική βαθμίδα συνεχίζει να εμφανίζει χαμηλές δαπάνες (0,28% του ΑΕΠ το 2022, έναντι 0,56% στην ΕΕ27), ενώ η μεταδευτεροβάθμια–μη τριτοβάθμια χαρακτηρίζεται από περιορισμένα και ασταθή δημοσιονομικά μεγέθη. Η ανάλυση των προϋπολογισμών 2023–2026 δείχνει ότι το μερίδιο της προσχολικής–πρωτοβάθμιας μειώνεται (33,7% το 2023 σε 27,1% το 2026), ενώ η μεταδευτεροβάθμια εμφανίζει σημαντικές διακυμάνσεις, κυρίως λόγω της χρηματοδότησης προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

- Η πρόταση σχετικά με την **μεσοπρόθεσμη αύξηση του ύψους των δημοσίων δαπανών και των φορολογικών εσόδων με χαμηλότερο ρυθμό από το ΑΕΠ (πρόταση 7)** εφαρμόζεται μερικώς. Τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δείχνουν διαφοροποιήσεις μετά την πανδημία. Οι δημόσιες δαπάνες ακολουθούν σταθερά τον στόχο, με ρυθμούς αύξησης χαμηλότερους από το ονομαστικό ΑΕΠ για την περίοδο 2021–2026, επιβεβαιωμένους θεσμικά μέσω του Πολυετούς Δημοσιονομικού Προγραμματισμού 2026–2029 (3,7% για το 2025 και 3,6% για το 2026). Αντίθετα, τα φορολογικά έσοδα παρουσιάζουν πιο ασταθή συμπεριφορά λόγω της επίδρασης του πληθωρισμού στη φορολογική βάση, ιδιαίτερα στα έσοδα από ΦΠΑ, ενώ η ψηφιοποίηση της φορολογικής διοίκησης ενίσχυσε προσωρινά τη συμμόρφωση και μείωσε το κενό ΦΠΑ από 24% το 2019 σε 11,4% το 2023 (με περαιτέρω μείωση στο 9% το 2024). Οι προβλέψεις για την περίοδο 2025–2026 αναμένουν επιστροφή σε ήπιους ρυθμούς αύξησης των εσόδων, χαμηλότερους από τον ρυθμό μεγέθυνσης του ΑΕΠ.
- Μία πρόταση (13%) δεν έχει εφαρμοστεί. Πιο συγκεκριμένα:
 - Η πρόταση σχετικά με την **απόδοση μειωμένης προτεραιότητας στις προσλήψεις περισσότερων διοικητικών υπαλλήλων γενικών καθηκόντων και αυξημένης προτεραιότητας σε λιγότερους αλλά εξειδικευμένους εργαζόμενους**

με δεξιότητες στις νέες τεχνολογίες (πρόταση 8) δεν έχει εφαρμοστεί. Παρά τον εκσυγχρονισμό του ΑΣΕΠ (νόμος 4765/2021) και την εισαγωγή γραπτού διαγωνισμού, δεν υπάρχουν ενδείξεις οργανωμένης μετατόπισης προτεραιοτήτων από διοικητικούς υπαλλήλους προς ειδικούς Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Ο Προϋπολογισμός 2026 δεν προβλέπει μείωση των διοικητικών θέσεων ή ενίσχυση προσλήψεων ψηφιακά εξειδικευμένων στελεχών. Τα στοι-

χεία της Eurostat και ανεξάρτητων μελετών καταγράφουν σημαντικό έλλειμμα ειδικών ΤΠΕ, ενώ ο ΟΟΣΑ τονίζει ότι η επιτυχία του ψηφιακού μετασχηματισμού του Δημοσίου εξαρτάται από την προσέλκυση τέτοιου προσωπικού.

Το συγκεκριμένο πεδίο καταγράφει το υψηλότερο ποσοστό πλήρους εφαρμογής σε σύγκριση με όλα τα υπόλοιπα πεδία της Έκθεσης.

Εισαγωγή:

Ο Δείκτης Εφαρμογής της Έκθεσης Επιτροπής Πισσαρίδη του Παρατηρητηρίου του ΚΕΦΙΜ έχει ως στόχο να ενισχύσει τη διαφάνεια και τη λογοδοσία σε ό,τι αφορά το κρίσιμο πεδίο της υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων του Σχεδίου Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία – Έκθεση Επιτροπής Πισσαρίδη, παρέχοντας στους πολίτες τη δυνατότητα να παρακολουθούν την πρόοδο του μεταρρυθμιστικού έργου των ελληνικών κυβερνήσεων.

Οι βασικοί στόχοι του Δείκτη είναι:

- Να καταγράψει συστηματικά την πορεία υλοποίησης των προτάσεων και μεταρρυθμίσεων που περιλαμβάνονται στην Έκθεση Πισσαρίδη, επιτρέποντας την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της πολιτικής σε κρίσιμους τομείς όπως η Οικονομία, η Παιδεία, η Υγεία, οι Υποδομές, η Δικαιοσύνη, και ο Πολιτισμός.
- Να παρέχει στους πολίτες σαφή, συγκρίσιμα και ενημερωμένα στοιχεία για το βαθμό εφαρμογής των πολιτικών που προτάθηκαν στην Έκθεση Πισσαρίδη, ενισχύοντας την παρακολούθηση της κυβερνητικής δράσης.
- Να συμβάλλει στην ενίσχυση της λογοδοσίας των κυβερνητικών στελεχών, αξιολογώντας την αποτελεσματικότητα και τη συνέπεια των μεταρρυθμίσεων σε σχέση με τις δεσμεύσεις που περιλαμβάνονται στην Έκθεση.
- Να ενθαρρύνει τη συζήτηση για τις απαραίτητες

μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα του αύριο, αξιοποιώντας τη γνώση και τις προτάσεις εμπειρογνομώνων, ακαδημαϊκών και φορέων χάραξης πολιτικής, με σκοπό την τεκμηριωμένη ενημέρωση και την ευρύτερη πληροφόρηση των πολιτών και των μέσων ενημέρωσης.

Ο Δείκτης λειτουργεί με την εξαγωγή όλων των προτάσεων πολιτικής της Έκθεσης και την ταξινόμησή τους ανά θεματικό τομέα. Στη συνέχεια, εμπειρογνώμονες του Πάνελ παρακολουθούν την πρόοδο κάθε πρότασης και την κατατάσσουν σε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες εφαρμογής:

- Πλήρως εφαρμοσμένη²
- Μερικώς εφαρμοσμένη³
- Σε εξέλιξη⁴
- Μη εφαρμοσμένη⁵

Τέλος, καταγράφεται ο αριθμός των προτάσεων σε κάθε κατηγορία, ώστε να αποτυπώνεται η πρόοδος των μεταρρυθμίσεων με απόλυτους αριθμούς ή ποσοστά ανά θεματικό τομέα. Οι αξιολογήσεις επικαιροποιούνται σε τριμηνιαία βάση, παρέχοντας μια δυναμική εικόνα της προόδου των μεταρρυθμίσεων της Έκθεσης. Η αναλυτική μεθοδολογία είναι προσβάσιμη και στην επίσημη ιστοσελίδα του Παρατηρητηρίου.⁶

Σύμφωνα με τα δεδομένα της πιο πρόσφατης αξιολόγησης (Δεκέμβριος 2025), σε σύνολο 525 προτάσεων, 75 (14%) έχουν εφαρμοστεί πλήρως, 175 (33%) μερικώς, 182 (35%) βρίσκονται σε εξέλιξη, ενώ 93 (18%) δεν έχουν ακόμη ξεκινήσει (Γράφημα 1).

1 [Δείκτης Εφαρμογής της Έκθεσης Επιτροπής Πισσαρίδη](#), Παρατηρητήριο ΚΕΦΙΜ.

2 Ψηφισμένος νόμος, ρυθμίσεις, πολιτικές, στρατηγικές, δελτία τύπου, στατιστικά δεδομένα ή άλλου είδους τεκμηρίωση που καταδεικνύει: μια άμεση σύνδεση μεταξύ της πρότασης πολιτικής και κυβερνητικής δράσης (ή απουσίας δράσης)· ότι η κυβέρνηση, πέραν κάθε αμφιβολίας, έχει αναλάβει ουσιαστική (και όχι ελάχιστη ή συμβολική) δράση για να εκπληρώσει την πρόταση πολιτικής· ότι το αποτέλεσμα έχει επιτευχθεί.

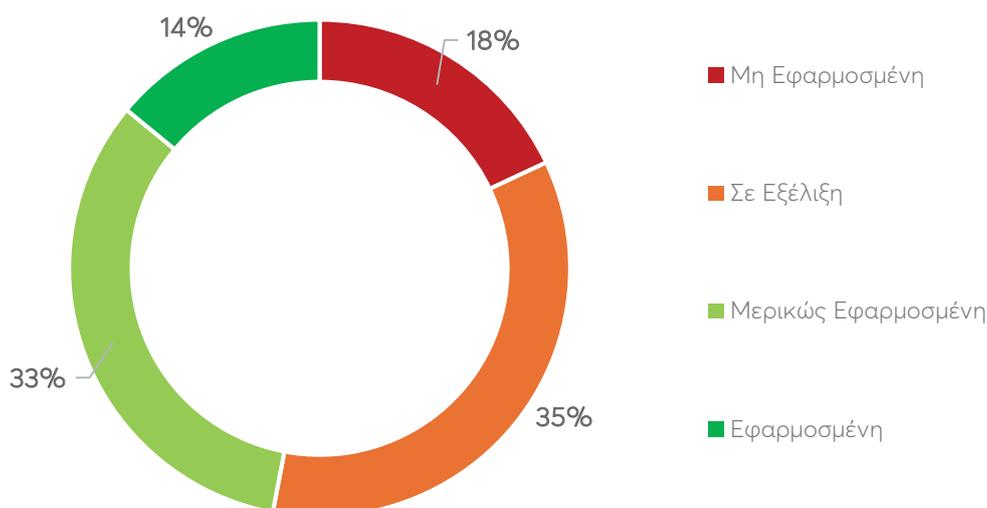
3 Ψηφισμένος νόμος, ρυθμίσεις, πολιτικές, στρατηγικές, δελτία τύπου, στατιστικά δεδομένα ή άλλου είδους τεκμηρίωση που καταδεικνύουν μια εύλογη προσπάθεια εφαρμογής της πρότασης πολιτικής. Ωστόσο κάτι από τα παρακάτω έχει συμβεί: Ο στόχος δεν επιτεύχθηκε πλήρως· το χρονοδιάγραμμα δεν τηρήθηκε πλήρως· η κυβερνητική δράση ήταν παρόμοια, αλλά όχι ταυτόσημη με αυτή που προτάθηκε στο πλαίσιο της πρότασης πολιτικής· Κάποιες πτυχές της πρότασης πολιτικής υλοποιήθηκαν, αλλά όχι όλες· η κυβέρνηση προχώρησε στη δράση που προτάθηκε, αλλά ανέλαβε και δράση που αντιβαίνει στην πρόταση πολιτικής· η κυβέρνηση ανέλαβε την προτεινόμενη δράση, ωστόσο υπάρχει μια προσωρινή δικαστική απαγόρευση (αναστολή).

4 Η κυβέρνηση έχει ξεκινήσει ενέργειες. Για παράδειγμα, υπάρχουν νομοσχέδια υπό κοινοβουλευτική επεξεργασία, δημόσιες διαβουλεύσεις επί του θέματος ή άλλες ενέργειες προς την κατεύθυνση της υλοποίησης της πρότασης πολιτικής (προκηρύξεις, διαγωνισμοί, συμβασιοποίηση κλπ.)· ωστόσο, είναι ακόμη νωρίς για να διαπιστωθεί αν θα επιτευχθούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα ή αν θα ικανοποιηθούν όλες οι προϋποθέσεις για την πλήρη εφαρμογή της.

5 Στοιχεία ή έγγραφα που δείχνουν απουσία σχετικής πρόβλεψης ή αποτελέσματα αντίθετα προς τις προτάσεις σχετικά με στόχους ή δράσεις. Στοιχεία που καταδεικνύουν ότι η πρόταση πολιτικής εγκαταλείφθηκε, δεν υπήρξε σημαντική δράση για την εφαρμογή της ή ότι υιοθετήθηκαν μέτρα (ή σημειώθηκαν στόχοι) αντίθετα προς αυτήν.

6 [Δείκτης Εφαρμογής της Έκθεσης Επιτροπής Πισσαρίδη](#), Μεθοδολογία.

Γράφημα 1. Βαθμός Υλοποίησης ανά Κατηγορία Εφαρμογής στο σύνολο των προτάσεων της Έκθεσης της Επιτροπής Πισσαρίδη

Πηγή: paratitirio.org

Πρόοδος Υλοποίησης στο Πεδίο της Δημοσιονομικής Ισορροπίας

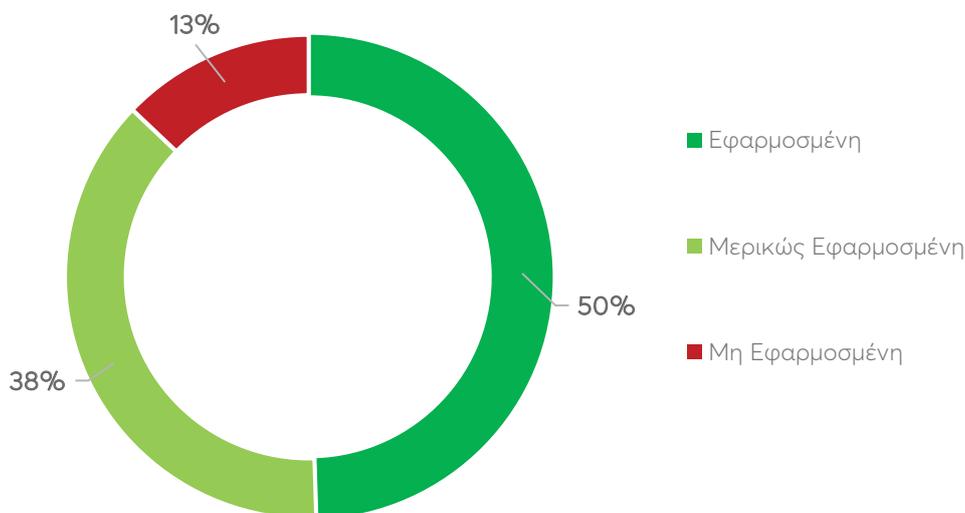
Η Έκθεση στο πεδίο της δημοσιονομικής ισορροπίας υποστηρίζει τη διατήρηση της πολιτικής πρω-τογενών πλεονασμάτων, υπό την προϋπόθεση ότι αυτά θα παραμείνουν ήπια, και συνδέει τη σταδιακή μείωση εσόδων και δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ με την ενίσχυση των αναπτυξιακών προοπτικών της οικονομίας. Παράλληλα, αναδεικνύει τη σημασία της δημοσιονομικής ισορροπίας για την αξιοπιστία

της οικονομικής πολιτικής και τη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη, τονίζοντας ότι, στην ελληνική περίπτωση, η επίτευξη ήπιων πλεονασμάτων αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη διαχειρισιμότητα του δημόσιου χρέους.⁷

Σύμφωνα με την αποδελτίωση του Δείκτη, το πεδίο της Δημοσιονομικής Ισορροπίας περιλαμβάνει οκτώ (8) προτάσεις πολιτικής. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 2, το 88% των προτάσεων (δηλαδή, οι 7 από τις 8 προτάσεις) βρίσκονται σε κάποιο στάδιο εφαρμογής, ενώ μόλις το 13% (δηλαδή 1 πρόταση) δεν φαίνεται να έχει εφαρμοστεί.

⁷ Πισσαρίδης Χ., Βαγιανός Δ., Βέττας Ν., Μεγύρ Κ., (2020). [Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία](#). Σελ. 113-14.

**Γράφημα 2. Βαθμός Υλοποίησης ανά Κατηγορία Εφαρμογής
στο Πεδίο της Δημοσιονομικής Ισορροπίας**

Πηγή: paratiritirio.org

Πιο συγκεκριμένα, **τέσσερις (50%)** αξιολογούνται ως **πλήρως εφαρμοσμένες**:

- 1) Διατήρηση δημόσιου χρέους σε ήπια πτωτική τροχιά μέσω της επίτευξης συστηματικών πρωτογενών πλεονασμάτων.
- 2) Εφαρμογή ενός πενταετούς Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ) που θα αναδεικνύει τις προτεραιότητες του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ), θα διασφαλίζει τη συνέχεια δράσεων, την έγκαιρη υλοποίησή τους και την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων τους.
- 3) Μακροπρόθεσμα, ήπια και ρεαλιστικά δημοσιονομικά πλεονάσματα με ευέλικτη στοχοθεσία.
- 4) Σταδιακή μείωση του μεριδίου της δημόσιας συνταξιοδοτικής δαπάνης, όπου το κόστος της ετήσιας κρατικής επιχορήγησης παραμένει συστηματικά υψηλότερο του μέσου όρου της Ε.Ε., κατά τουλάχιστον 4% του ΑΕΠ. Πάγωμα συντάξεων έως το 2022 και αναπροσαρμογή τους με βάση τον πληθωρισμό, ή κάποιον ανάλογο μηχανισμό.

Τρεις (38%) αξιολογούνται ως **μερικώς εφαρμοσμένες**:

- 5) Ανακατανομή αμοιβών δημόσιων υπαλλήλων αξιοποιώντας εκτεταμένες αποχωρήσεις λόγω προγραμματισμένων συνταξιοδοτήσεων. Ουδέτερες αλλαγές στο ενιαίο μισθολόγιο στην κατεύθυνση μίας περισσότερο αποσυμπίεσμης κλίμακας, η οποία θα συνδέεται με περιγράμματα θέσεων και θα αμείβει καλύτερα το εξειδικευμένο προσωπικό με δεξιότητες.
- 6) Ενίσχυση δαπανών του συστήματος υγείας από τον προϋπολογισμό, αλλά και των δομών προσχολικής εκπαίδευσης και μετασχολικής κατάρτισης.
- 7) Το ύψος των δημόσιων δαπανών και των φορολογικών εσόδων να αυξάνεται μεσοπρόθεσμα με χαμηλότερο ρυθμό από το ΑΕΠ.

Μία (13%) αξιολογείται ως **μη εφαρμοσμένη**:

- 8) Μειωμένη προτεραιότητα στις προσλήψεις περισσότερων διοικητικών υπαλλήλων γενικών καθηκόντων και αυξημένη προτεραιότητα για λιγότερους αλλά εξειδικευμένους εργαζόμενους με δεξιότητες στις νέες τεχνολογίες.

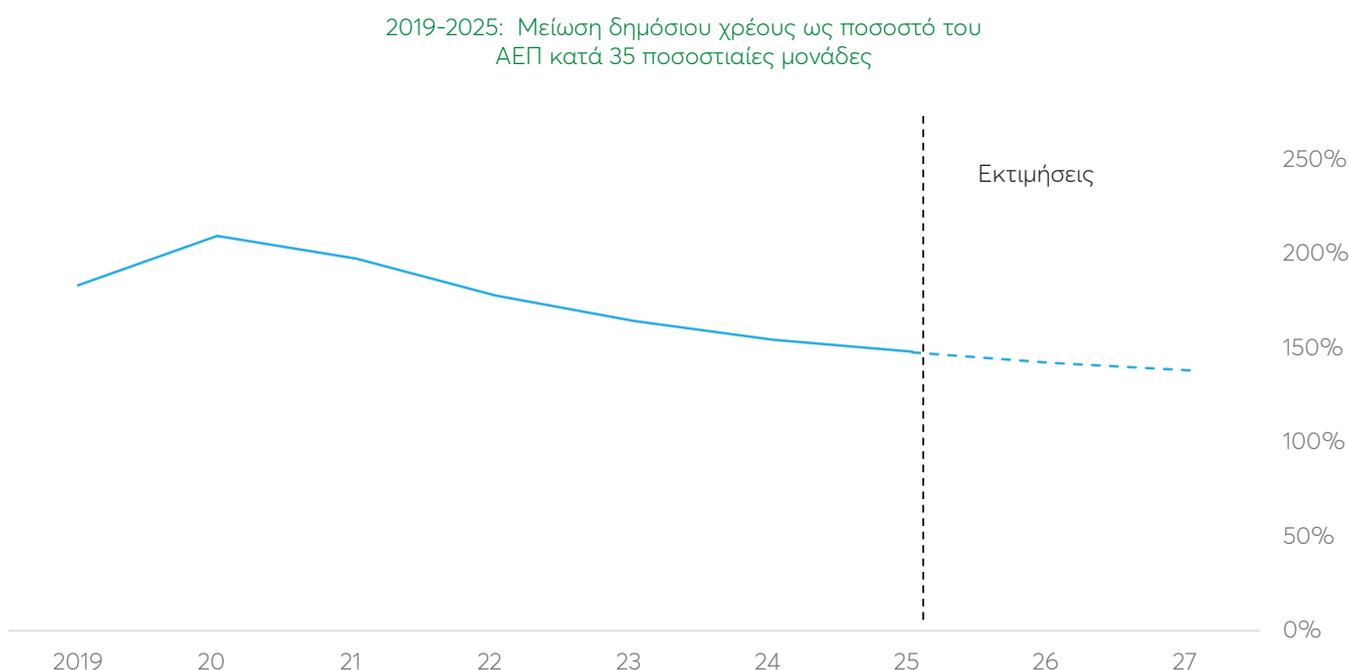
Τα Βασικά Σημεία Αξιολόγησης:

Διατήρηση δημόσιου χρέους σε ήπια πτωτική τροχιά μέσω της επίτευξης συστηματικών πρωτογενών πλεονασμάτων (**πρόταση 1**):

Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, το χρέος της Γενικής

Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2019 βρισκόταν στο 183,2%⁸, ενώ οι τελευταίες εκτιμήσεις για το 2025 δείχνουν πως ο δείκτης διαμορφώθηκε στο 147,6%.⁹ Δηλαδή, σε σχέση με το 2019, το δημόσιο χρέος έχει μειωθεί κατά 35 ποσοστιαίες μονάδες, γεγονός που επιβεβαιώνει τη διατήρηση του δημόσιου χρέους σε πτωτική τροχιά. Η πορεία αυτή αναμένεται να συνεχιστεί, με προβλέψεις 142,1% για το 2026 και 138% το 2027 (Γράφημα 3).¹⁰

Γράφημα 3: Πορεία του Δημόσιου Χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2020 – 2027

Πηγές: [Eurostat](#) και [European Economic Forecast, Autumn 2025](#). Ίδιοι υπολογισμοί.

Παράλληλα, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το πρωτογενές ισοζύγιο ήταν πλεονασματικό το 2019 (+3,8% του ΑΕΠ).¹¹ Μετά τη δημοσιονομική επιβάρυνση της περιόδου της πανδημίας (-6,6% το 2020, -4,8% το 2021 και -0,1% το 2022), το πρωτογενές αποτέλεσμα επέστρεψε σε υψηλά πλεονάσματα, διαμορφούμενο σε

2% του ΑΕΠ το 2023 και 4,7% το 2024. Για την περίοδο 2025–2027, εκτιμάται ότι θα παραμείνει θετικό, στο 4,3%, 3,4% και 3,2% του ΑΕΠ, αντίστοιχα (Γράφημα 4).¹² Επομένως, τα πρωτογενή πλεονάσματα ως ποσοστό του ΑΕΠ βρίσκονται κοντά στα επίπεδα του 2019.

8 ΕΛΣΤΑΤ, (2022). [Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2018-2021](#).

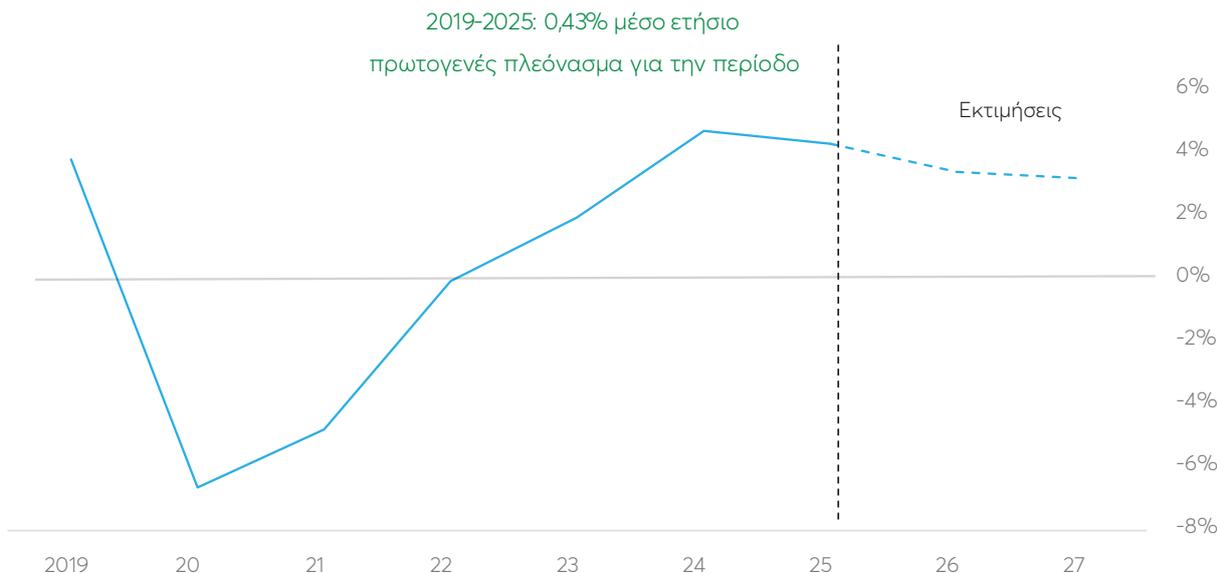
9 European Commission, (2025a). [European Economic Forecast Autumn 2025](#). Σελ. 102-103.

10 Ο. π.

11 Ο. π.

12 Ο. π.

Γράφημα 4. Εξέλιξη του Πρωτογενούς Πλεονάματος ως Ποσοστό του ΑΕΠ (%), 2019-2027

Πηγή: [Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα](#) και [European Economic Forecast, Autumn 2025](#). Ίδιοι Υπολογισμοί.

Επιπλέον, η ύπαρξη του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, σε συνδυασμό με το νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο δημοσιονομικής διακυβέρνησης, καταδεικνύει ότι η Ελλάδα εφαρμόζει πλέον μια μόνιμη και επαναλαμβανόμενη διαδικασία καθορισμού ρεαλιστικών στόχων πρωτογενών πλεονασμάτων, με σαφή αναφορά στη διατηρησιμότητα του χρέους και στην ενίσχυση της ανάπτυξης. Παράλληλα, η πρόσφατη αξιολόγηση του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου επιβεβαιώνει ότι η χώρα κινείται σε σταθερή τροχιά δημοσιονομικής προσαρμογής¹³, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συστήνει τη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων που ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών.¹⁴

Εφαρμογή ενός πενταετούς Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ) που θα αναδεικνύει τις προτεραιότητες του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ) (πρόταση 2):

Το παραπάνω έχει υλοποιηθεί και αποτελεί σταθερό στοιχείο του συστήματος προγραμματισμού των δημοσίων επενδύσεων της χώρας. Το ΕΠΑ θεσμοθετήθηκε με τον νόμο 4635/2019 και λειτουργεί ως το βασικό στρατηγικό πλαίσιο που καθοδηγεί τον σχεδιασμό του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων. Το ισχύον ΕΠΑ καλύπτει την περίοδο 2026–2030, με συνολικό προϋπολογισμό 19 δισ. ευρώ, και θέτει σαφείς χρηματοδοτικές προτεραιότητες σε τομείς όπως η πολιτική προστασία και η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η καινοτομία, η εξωστρέφεια και η ανταγωνιστικότητα, καθώς και η πράσινη ανάπτυξη, μεταξύ άλλων. Η συμβολή του στον ορθολογικό και συνεκτικό προγραμματισμό των δημόσιων επενδύσεων έχει αναγνωριστεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, ιδίως ως προς την ενίσχυση της συνοχής, της παρακολούθησης και της αποτελεσματικής κατανομής των πόρων του ΠΔΕ.¹⁵

¹³ European Commission, (2025a). Ο. π. Σελ. 102-103

¹⁴ European Commission, (2025b). [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European](#)

[Central Bank: Reflecting the economic governance framework in national fiscal policy](#). Σελ. 9.

¹⁵ European Commission, (2025c). [SWD\(2025\) 208 final](#). Σελ. 2.

Επίτευξη μακροπρόθεσμων, ήπιων και ρεαλιστικών δημοσιονομικών πλεονασμάτων με ευέλικτη στοχοθεσία (πρόταση 3):

Τα επίσημα στοιχεία δείχνουν ότι η Ελλάδα έχει ήδη υιοθετήσει μια δημοσιονομική στρατηγική πλήρως ευθυγραμμισμένη με αυτή την προτροπή. Μετά τα υψηλά ελλείμματα της πανδημίας (-6,6% το 2020 και -4,8% το 2021), η χώρα επέστρεψε σε σχεδόν ισοσκελισμένο πρωτογενές αποτέλεσμα το 2022 (-0,1%) και κατέγραψε στη συνέχεια σημαντικά πλεονάσματα, 2,0% το 2023 και 4,7% το 2024.¹⁶ Οι Φθινοπωρινές Προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επιβεβαιώνουν τη συνέχιση αυτής της πορείας, με πρωτογενή πλεονάσματα εκτιμώμενα σε 4,3% το 2025, 3,4% το 2026 και 3,2% το 2027, τα οποία θεωρούνται διατηρήσιμα και συμβατά με τη μακροοικονομική σταθεροποίηση.¹⁷ Παράλληλα, ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ προβλέπεται να μειωθεί από 209,4% το 2020 σε 138% το 2027.¹⁸ Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο επιβεβαιώνει επίσης ότι η Ελλάδα ακολουθεί συνεπή και σταθερή πορεία δημοσιονομικής προσαρμογής, με ευέλικτους στόχους προσαρμοζόμενους στις εκάστοτε οικονομικές συνθήκες.¹⁹

Συμπληρωματικά, η αντιμετώπιση της παραοικονομίας, η οποία ιστορικά υπερέβαινε το 20% του ΑΕΠ, αποτελεί κρίσιμο πυλώνα μακροπρόθεσμης δημοσιονομικής σταθερότητας.²⁰ Τα πρόσφατα μέτρα, όπως η ενίσχυση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, οι διασταυρώσεις στοιχείων και η ψηφιοποίηση διαδικασιών, αρχίζουν να περιορίζουν στρεβλώσεις και να ενισχύουν τη φορολογική συμμόρφωση, με θετική επίδραση τόσο στα έσοδα όσο και στη λειτουργία της αγοράς.

Τέλος, το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) ενισχύει περαιτέρω αυτή την εικόνα, προβλέποντας θετικά πρωτογενή πλεονάσματα σε όλη την περίοδο.²¹ Το ΜΠΔΣ λειτουργεί ως θεσμοθετημένος και επαναλαμβανόμενος μηχανισμός επικαιροποίησης, που, σε συνδυασμό με το νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο δημοσιονομικής διακυβέρνησης, διασφαλίζει μια αξιόπιστη, συνεπή και ανταποδοτικά φιλική δημοσιονομική πολιτική.

Σταδιακή μείωση του μεριδίου της δημόσιας συνταξιοδοτικής δαπάνης, πάγωμα των συντάξεων έως το 2022 και αναπροσαρμογή τους με βάση τον πληθωρισμό, ή κάποιον ανάλογο μηχανισμό (πρόταση 4):

Σύμφωνα με τα στοιχεία του προϋπολογισμού, το ποσοστό των συντάξεων που χρηματοδοτούνταν από την γενική φορολογία (από μεταβιβάσεις από τον τακτικό προϋπολογισμό σε ΟΚΑ για παροχές κύριας και επικουρικής σύνταξης, δηλαδή η δημόσια δαπάνη για συντάξεις) το 2019 ήταν 50,5% ενώ το 2025 είναι 42%, άρα έχει μειωθεί κατά 8,5 ποσοστιαίες μονάδες (Γράφημα 5α). Ακόμη, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, στην Ελλάδα το ποσοστό της συνολικής συνταξιοδοτικής δαπάνης ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2019 ήταν 15,8% και το 2023 είναι 14,01%, άρα έχει μείωση 1,79 ποσοστιαίες μονάδες. Το αντίστοιχο μέγεθος για τον μέσο όρο των κρατών της ΕΕ είναι 12,3% το 2023(Γράφημα 5β).²² Τα στοιχεία καταδεικνύουν πως τα μεγέθη των συντάξεων κινούνται προς την κατεύθυνση της πρότασης.

16 European Commission, (2025a). Ο. π. Σελ. 117.

17 Ο. π.

18 Ο. π.

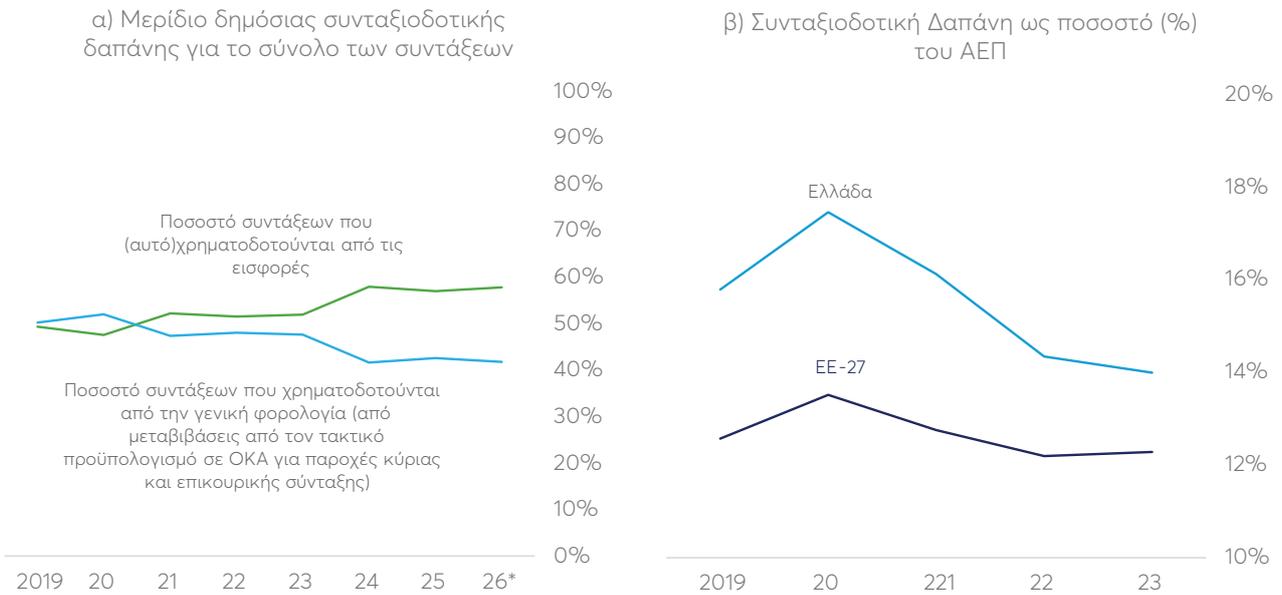
19 Ο. π. Σελ. 38.

20 Αναστασάτος Τάσος et al, (2023). [Greece Focus Notes](#). Σελ 2-3.

21 Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, (2021). [Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2022-2025](#). 22 Eurostat. [Expenditure on pensions by type of pension and means-testing](#).

Γράφημα 5. Συνταξιοδοτική δαπάνη, 2019-2025

2019-2025: 8,5 ποσοστιαίες μονάδες μείωση του ποσοστού που ο προϋπολογισμός χρηματοδοτεί την δαπάνη για συντάξεις

Πηγές: Εισηγητικές Εκθέσεις Προϋπολογισμών, 2019-2026 και [Eurostat](#). Ίδιοι υπολογισμοί.

Καθοριστικό ρόλο στη μείωση αυτή έχει διαδραματίσει το «πάγωμα» των συντάξεων έως το 2022, όπως προβλέφθηκε στον νόμο 4475/2017, καθώς και η ενεργοποίηση από το 2023 του θεσμοθετημένου μηχανισμού αναπροσαρμογής (νόμος 4670/2020), ο οποίος συνδέει τις αυξήσεις με τον πληθωρισμό και τον ρυθμό μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Ο μηχανισμός εφαρμόζεται πλέον σταθερά και ενσωματώνεται εκ νέου στον Προϋπολογισμό 2026 σύμφωνα με τον θεσμικό κανόνα. Συνολικά, σε σχέση με το 2019 οι συνταξιοδοτικές δαπάνες βρίσκονται σε παρόμοια επίπεδα.

Ανακατανομή των αμοιβών των δημοσίων υπαλλήλων και ουδέτερες αλλαγές στο ενιαίο μισθολόγιο στην κατεύθυνση μίας περισσότερο αποσυμπιεσμένης κλίμακας, η οποία θα συνδέεται με περιγράμματα θέσεων και θα αμείβει καλύτερα το εξειδικευμένο προσωπικό με δεξιότητες (πρόταση 5):

Την περίοδο 2023–2026 έχουν υλοποιηθεί σημαντικές μισθολογικές παρεμβάσεις, όπως αυξήσεις

στους βασικούς μισθούς, ενίσχυση της οικογενειακής παροχής, αύξηση του επιδόματος θέσης ευθύνης, αναπροσαρμογές στα ειδικά μισθολόγια, όπως των μελών ΔΕΠ, των ενστόλων και των ερευνητών, καθώς και η θεσμοθέτηση μηχανισμού ετήσιας αύξησης μισθών από το 2025.²³ Επιπλέον, από το 2025 εφαρμόζεται σύστημα κινήτρων και ανταμοιβής για το προσωπικό, ενώ στον Προϋπολογισμό 2026 προβλέπεται οριζόντια αύξηση των μισθών όλων των δημοσίων υπαλλήλων τον Απρίλιο 2026, όπως αναφέρεται ρητά στην Εισηγητική Έκθεση («οριζόντια αύξηση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων τον Απρίλιο 2026»)²⁴ και ανακοινώθηκε στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης τον Σεπτέμβριο 2025.

Παρότι οι παρεμβάσεις αυτές προωθούν την ενίσχυση των αμοιβών και τη μερική αποσυμπίεση του μισθολογίου, ο συνολικός επανασχεδιασμός που περιγράφεται στην πρόταση δεν έχει ολοκληρωθεί. Δεν έχει θεσμοθετηθεί πλήρως σύστημα στο οποίο η μισθολογική εξέλιξη να συνδέεται συστηματικά με περιγράμματα θέσεων, επίπεδα εξειδίκευσης και δεξιότητες, ούτε υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις ότι οι μαζικές συνταξιοδοτήσεις αξιοποιούνται στρατηγικά για μια συνολική ανακατανομή πόρων. Παράλληλα, ορισμένες

²³ Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, (2021). Ο. π.

²⁴ Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, (2025α). [Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2026](#). Σελ. 114.

προβλεπόμενες αυξήσεις και παρεμβάσεις που αφορούν το 2026 βρίσκονται ακόμη σε στάδιο υλοποίησης.

Ενίσχυση των δαπανών του συστήματος υγείας από τον προϋπολογισμό, αλλά και των δομών προσχολικής εκπαίδευσης και μετασχολικής κατάρτισης **(πρόταση 6)**:

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η δημόσια χρηματοδότηση της υγείας στην Ελλάδα μεταβλήθηκε από 8,15% το 2019, σε 9,38% το 2020, σε 9,16% το 2021, σε 9,12% το 2022 και σε 9,6% το 2023.²⁵ Παρά τη βελτίωση αυτή, η χώρα εξακολουθεί να υπολείπεται του μέσου όρου της Ευρωζώνης, όπου η δημόσια δαπάνη υγείας ως ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθε στο 10% το 2023.²⁶ Οι Προϋπολογισμοί 2024 και 2025 προβλέπουν επιπλέον ενίσχυση της χρηματοδότησης της υγείας, όπως και ο Προϋπολογισμός 2026, ο οποίος περιλαμβάνει αυξημένες πιστώσεις ύψους 2,18 δισ. € για μεταβιβάσεις σε νοσοκομεία και φορείς Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (ΠΦΥ), 1,90 δισ. € για τον ΕΟΠΥΥ και 2,39 δισ. € για μισθολογικές δαπάνες του συστήματος υγείας.²⁷ Ωστόσο, το επίπεδο της δημόσιας δαπάνης ως ποσοστό του ΑΕΠ παραμένει χαμηλότερο από τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές επιδόσεις, γεγονός που υποδηλώνει ότι, παρά την αύξηση των πόρων, η σύγκλιση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο δεν έχει ακόμα επιτευχθεί.

Στο πεδίο της εκπαίδευσης, η προσχολική βαθμίδα εξακολουθεί να εμφανίζει χαμηλότερες δαπάνες σε σχέση με την ΕΕ. Η Eurostat καταγράφει για την Ελλάδα ποσοστό 0,28% του ΑΕΠ το 2022, έναντι 0,56% στην ΕΕ27.²⁸ Παράλληλα, η μεταδευτεροβάθμια, μη τριτοβάθμια εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από περιορισμένα δημοσιονομικά μεγέθη και υψηλή ετήσια διακύμανση, σε συνδυασμό με πιθανές αλλαγές στη στατιστική καταγραφή που δυσκολεύουν τη σύγκριση μεταξύ ετών. Η ανάλυση των κρατικών προϋπολογισμών 2023–2026 επιβεβαιώνει ότι οι σχετικές δαπάνες δεν παρουσιάζουν σταθερή αυξητική τάση. Σημειώνεται εδώ ότι στον Προϋπολογισμό εμφανίζεται το σύνολο προσχολι-

κής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και συνεπώς ακόμη και αυτά τα νούμερα που παρουσιάζονται παρακάτω είναι ενδεικτικά καθώς δεν είναι γνωστή η κατανομή μεταξύ των δύο κατηγοριών. Το μερίδιο της προσχολικής–πρωτοβάθμιας βαθμίδας μειώθηκε από 33,7% των συνολικών εκπαιδευτικών δαπανών το 2023 στο 26,6% το 2025, με μικρή ανάκαμψη το 2026 (27,1%).²⁹ Η μεταδευτεροβάθμια–μη τριτοβάθμια βαθμίδα εμφανίζει σημαντικές διακυμάνσεις (2,3% το 2023, 5,8% το 2024, 3,9% το 2025, 5,3% το 2026), οι οποίες αποδίδονται κυρίως στη μεταβολή της χρηματοδότησης προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, παρά σε διαρθρωτική ενίσχυση της βαθμίδας.³⁰

Μεσοπρόθεσμη αύξηση του ύψους των δημόσιων δαπανών και των φορολογικών εσόδων με χαμηλότερο ρυθμό από το ΑΕΠ **(πρόταση 7)**:

Τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δείχνουν ότι, μετά την πανδημία, η εξέλιξη των δημόσιων δαπανών και των φορολογικών εσόδων σε σχέση με το ονομαστικό ΑΕΠ παρουσιάζει διαφοροποιήσεις. Στο σκέλος των δαπανών, η εικόνα είναι σταθερά συμβατή με τον στόχο, καθώς τόσο τα πραγματοποιημένα στοιχεία της περιόδου 2021–2024 όσο και οι προβλέψεις για το 2025 και το 2026 δείχνουν ότι οι συνολικές δημόσιες δαπάνες αυξάνονται με ρυθμό χαμηλότερο από τον ρυθμό μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ.³¹ Η σταθερή αυτή συμπεριφορά επιβεβαιώνεται και θεσμικά μέσω του Πολυετούς Δημοσιονομικού Προγραμματισμού (ΠΔΠ) 2026–2029, ο οποίος προβλέπει ανώτατη ετήσια αύξηση των καθαρών πρωτογενών δαπανών κατά 3,7% για το 2025 και 3,6% για το 2026, διασφαλίζοντας ότι οι δημόσιες δαπάνες παραμένουν εντός των ορίων που επιτρέπονται για τη διατήρηση της δημοσιονομικής ισορροπίας.³²

Αντίθετα, τα φορολογικά έσοδα παρουσιάζουν λιγότερο σταθερή συμπεριφορά. Το 2021 και το 2023

25 ΕΛΣΤΑΤ, (2025). [System of Health Accounts \(SHA\) of year 2023](#). Σελ. 1.

26 Eurostat. [Health care expenditure by financing scheme](#).

27 Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, (2025α). Ο. π. σελ. 131.

28 Eurostat. [Public expenditure on education by education level and programme orientation - as % of GDP](#).

29 Ο. π.

30 Ο. π.

31 Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο, (2025). [Γνώμη επί του Πολυετούς Δημοσιονομικού Προγραμματισμού για τα έτη 2026-2029](#).

Σελ. 7-8.

32 Ο. π.

αυξήθηκαν με ρυθμό χαμηλότερο από το ΑΕΠ, ενώ το 2022 και το 2024 καταγράφηκαν υψηλότεροι ρυθμοί αύξησης.³³ Οι αποκλίσεις αυτές δεν οφείλονται σε επιλογές πολιτικής, αλλά κυρίως στη σημαντική επίδραση του πληθωρισμού στη φορολογική βάση, ιδίως στα έσοδα από ΦΠΑ. Παράλληλα, η εντατική ψηφιοποίηση της φορολογικής διοίκησης βελτίωσε τη φορολογική συμμόρφωση: σύμφωνα με την έκθεση VAT Gap της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το κενό ΦΠΑ μειώθηκε από 24% το 2019 σε 11,4% το 2023, γεγονός που ενίσχυσε προσωρινά τους ρυθμούς αύξησης των φορολογικών εσόδων, ενώ οι προβλέψεις για το 2024 καταδεικνύουν περαιτέρω μείωση στο 9%.³⁴ Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από το 2025 και μετά τα έσοδα αναμένεται να επανέλθουν σε πιο ήπιους ρυθμούς αύξησης, χαμηλότερους από τον ρυθμό μεγέθυνσης του ΑΕΠ.³⁵

Απόδοση μειωμένης προτεραιότητας στις προσλήψεις περισσότερων διοικητικών υπαλλήλων γενικών καθηκόντων και αυξημένης προτεραιότητας για λιγότερους αλλά εξειδικευμένους εργαζόμενους με δεξιότητες στις νέες τεχνολογίες (πρόταση 8):

Παρά τις θεσμικές βελτιώσεις που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια στο σύστημα προσλήψεων, όπως

ο εκσυγχρονισμός του ΑΣΕΠ με τον νόμο 4765/2021 και η εισαγωγή γραπτού διαγωνισμού, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι έχει υλοποιηθεί μια οργανωμένη μετατόπιση προτεραιοτήτων στις προσλήψεις του Δημοσίου από γενικά διοικητικά καθήκοντα προς πιο εξειδικευμένο προσωπικό, ιδίως στον τομέα των νέων τεχνολογιών. Ο Προϋπολογισμός 2026, όπως και τα προηγούμενα συναφή επίσημα κείμενα, δεν περιλαμβάνει καμία πρόβλεψη για μείωση των διοικητικών θέσεων ή ενίσχυση των προσλήψεων στελεχών με προηγμένες ψηφιακές δεξιότητες. Τα στοιχεία της Eurostat και ανεξάρτητων μελετών (π.χ. ΣΕΠΕ-Deloitte) εξακολουθούν να καταγράφουν σημαντικό έλλειμμα ειδικών Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην Ελλάδα³⁶, ενώ ο ΟΟΣΑ επισημαίνει ότι η επιτυχία των έργων ψηφιακού μετασχηματισμού του Δημοσίου εξαρτάται από την προσέλκυση τέτοιου προσωπικού, το οποίο σήμερα παραμένει ανεπαρκές.³⁷

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων για τα υπόλοιπα πεδία του Δείκτη θα ακολουθήσει σε επόμενα Policy Briefs.

33 Eurostat. [Main national accounts tax aggregates](#); Eurostat. [Gross domestic product at market prices](#).

34 European Commission, (2025d). [VAT Gap in Europe](#). Σελ. 98.

35 European Commission, (2025a). Ο. π. Σελ. 103.

36 ΣΕΠΕ-Deloitte, (2022). [Μελέτη Αποτίμησης Επάρκειας Ειδικών ΤΠΕ στην Ελλάδα](#). Σελ. 2.

37 OECD, (2022). [Digital Transformation Projects in Greece's Public Sector: Governance, Procurement and Implementation](#). Σελ. 19.

Το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών είναι η κύρια ανεξάρτητη, μη κρατική, μη κομματική φιλελεύθερη δεξαμενή σκέψης στην Ελλάδα. Έχει τη νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας και έδρα την Αθήνα. Το όραμά μας είναι μια Ελλάδα πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής ελευθερίας που παρέχει στους πολίτες της τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και να επιδιώξουν τα όνειρα και τις φιλοδοξίες τους. Ο σκοπός του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών είναι να αυξήσει την επιρροή των φιλελεύθερων προτάσεων και ιδεών στον δημόσιο διάλογο και την πολιτική. Το έργο του περιλαμβάνει ερευνητικά προγράμματα, εκδόσεις και εκδηλώσεις που έχουν ως επίκεντρο την αύξηση της ατομικής ελευθερίας για κάθε πολίτη.

Οι απόψεις που δημοσιεύονται στο κείμενο εκφράζουν τους συντάκτες του και όχι απαραίτητα τον οργανισμό.

**ΚΕΝΤΡΟ
ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ
ΜΕΛΕΤΩΝ**

Τζωρτζ 5, 10682, Αθήνα

T: +30 210 5238373

www.kefim.org

info@kefim.org

[facebook.com/kefim.org](https://www.facebook.com/kefim.org)

x.com/kefim_org

[gr.linkedin.com/company/centerforliberalstudies](https://www.linkedin.com/company/centerforliberalstudies)

[youtube.com/kefim](https://www.youtube.com/kefim)